

בן 3: בביקור בתל-אביב

בנם של שמואל ודבורה דיין (לשעבר קיטאיגרוסקי), שני הם ילידי אוקראינה שהכירו איש את רעותו במשך זוגיה א' ונישאו בניגוד להחלטת המשק. נקרא בשם משה על-שמו של משה בארסקי, חבר אותו משק, שנרצח בידי ערבים בשבוע ברכיבה משליחות למנמניה, להביא רפואה לאביו החולה.

כל השיאים ב-42 שנות חייו של דיין קשרים במלחמה בערבים. בן דוגינה א', אם הקבוצות, שעבר בגיל 5 עם משפחתו לנהלל, אבי המושבים, גדל דיין בתחומיה של ההתישבות אשר ראתה את הערבי תמיד מעבר לכנות הרובה — בסכסוכי עבודה, בקטניות על אדמות, במארעות. ההיסטוריה הרשמית של דיין מציגת כי כבר בן 14 היה שומר בנהלל, שבן 18 נקרא להדריך בהתקפת מערכת-הגנה ככפר-החורש הסמוך, שניהל בראשית המא רעות של 1936 קורס לסמלים במשטרת-הנוטרים. כעבור שנה כבר היה חבר בפלוגת-הלילה המפורסמת של צ'ארלס אורד וינגייט, מפקד נוקשה ושומר-מרחק, שדרש מאנשיו (ומעצמיו) נות הכל, עד לגבול העליון של יכולתם. בקרב של אל-עזאזין בקצה הריאפריים, בו נפלו למעלה מ-90 לוחמים של מפקד-הגדולה הערבי הנוגע אברודרה, שימש דיין כשלישו של וינגייט. כעבור שנה היה בין מגיני חניא.

הצעיר שהתחתן בגיל 19 עם בתו של עורך-דין ירושלמי, לא בילה זמן רב בחיק משפחתו. ב-1939 נאסר עם 43 חברי ההגנה, עת הורד בקורסקינים. כעבור שנתיים שוחרר על-ידי הבריטים, לבש מדים אוסטריים, הנהיג יודה קטנה של אנשי-הגנה, שפעלה כחיל-חלוץ של הצבא האוס-

בן 42: אחרי סיוך בסיני

טרלי אשר פלש ללבנון כדי לשחרר את סוריה מידי שלטון וישי הצרפתי.

אחרי כיבוש מיבצר-משטרה מידי הצרפתים, עלה דיין על מגדל הבנין, השקיף במשקפת סביבו. כדור בודד פגע במשקפת. הצעיר בן ה-26 איבד את עינו השמאלית, אך לא נטש את שדה-המערכה עד בוא האוסטרלים. כעבור זמן קצר כבר היה פעיל בין יחידות-ההגנה שנועדו ללחום מלחמה זעירה בעורף הצבא הגרמני, במקרה שרומל יכבוש את הארץ.

בכל זאת טעות חמורה היא לחשוב כי משה דיין היא חייל בלבד, או אפילו חייל בראש-וראשונה. אין הוא מתעניין בפרטיה-הפרטים הטכניים של פעולת הצבא. הצד הפוליטי של מקצועו מעניין אותו הרבה יותר מן הצד הצבאי היבש. תמיד עמד ברגל אחת במקצוע הפוליטי, ולא פעם היה נדמה שגם הרגל השנייה תעבור לשם.

ערב הכרות המדינה, במלחמת תש"ח, (בה נהרג אחיו, זוהר, בהסתערו בראש מזלכתו על הדרוזים שתקפו את רמת-יוחנן) נסע משה דיין לאמריקה, כדי לייצג את המדינה בהלווית האלוף מרכוס. ערך מסע-הרצאות למען המגבית, בסוף שנת תש"ז שהה בדרום-אפריקה, בשליחות זומה, (וניצל את ההזדמנות כדי לנסות לרפא את הפצע בתושבת-עינו, שחייבו עד כה לשאת תחבושת מטרידה במקום עין מלאכותית). בין שתי השליחויות ביקר בארצות רבות. סייר בין השאר, בצרפת וקיבל את אות לגיון-הכבוד בראשית ירח-החודש הצרפתי-ישראלי, שעתיד היה להיליד את מיבצע סואץ-סיני.

★ ★ ★

הצלבנים החדשים

מישה דיין אינו אדם המעלה את השקפת-עולמו בצורה מנוסחת על הנייר. ספק אם אירגן אותה פעם בשיטה ברורה. אולם לפחות פעם אחת, על קברו של חבר נחל-עוז רועי רוטנברג, ב-שנה שעברה, נשא נאום אשר פתח אשנב לתוך עולם מושגי.

היו אלה מושגי הסיפור סיים של בן אומה אירופית מיישבת, שקנתה לה באמבק נושא אחיזה בסביבה עוינת. בן מתיישב אמריקאי בטכ-סאס, לפני מאה שנה, לא היה רואה בהם כל פסול. אמר דיין: כבשנו את הארץ מידי עבדי-האדמה הערביים. הם לא יסלחו לנו זאת לער-לם. טבעי הדבר שירצו ל-חזור בכוח לגחלת אבותיהם. על כן לא יהיה לעולם שלום בין ישראל והערבים. על ה-מדינה להיות מוכנה מיד, בכל ימי חייו של הדור ה-נוכחי (ואולי גם של הדורות הבאים), לאחוז בנשק ולק-פוץ בנכונות לתוך הקרב.

מכאן רק צעד אחד אל מסקנה הגיונית: אם נגזר על העם ללחום מלחמה מתמדת, בה לא יתכן שלום, הרי יהיה זה מן התבונה שלא להשאיר את בחירת מועד הקרב לאויב, אלא להקדימו מעת לעת ולהנחית עליו מכת-פתע, שתוריד את ראשו בכל פעם לכמה שנים.

מיבצע-סיני היה ביטוי מושלם להשקפת-עולם זו. אין ספק שהיא נחלת רובו של הנוער שגדל בארץ, וביחוד של אותו נוער שגדל בהתישבות העובדת, תחת כנפיהם של הורים מעולי אירופה המזרחית. היא דומה עד להפליא להשקפת-עולמם של הצלבנים, שהחזיקו במדינתם לפני 800 שנה בניסיונות דומות.

לסוף קצר, זוהי השקפת-עולם בריאה. היא מקיימת את האחירה של דריכות מתמדת: מזויקה את הצבא במצב של כוננות. מבחינה כלכלית, היא מספקת את חומר-הדלק למכונית-השנור האדירה המקיימת את השיטה הכלכלית הנוכחית בישראל. אין זה מקרה כי כבר למחרת מיבצע-סיני גויסו כל האלופים המפורסמים — ממששה דיין עצמו עד חיים לסקוב ובניהם יפה — למסע-התעמולה למען המגבית היהודית באמריקה ובדרום-אפריקה.

★ ★ ★

אולם בטווח הארוך יותר, תפיסה זו של ראש-גשר אירופי מול ים של פראי-דבר וזוממירוקס, היא עקרה והרת-סכנות. היא יוצרת בלב בעליה מצב-רוח המאפשר להם להתעלם כליל מכל הקורה בעולם הערבי, במידה שאינו נוגע לחישוב האינטראטיבי של הסיכוב הבא, השלישי.

למעשה, אין זו אלא תפיסה של פסימיות מזויינת. בעליה רואים לפנייהם נוף הררי, המשתרע עד האופק הרחוק, רכס אחרי רכס, סיבוב אחרי סיבוב, מלחמה אחרי מלחמה, עד אין קץ. בהיותם מעורים רק במציאות ההרה, הם חושבים רק על יחסי-הכוחות הנוכחיים, שהם באופן מקריע לטובת ישראל. אין הם חושבים מה יהיה המצב אחרי 10, 25 או 50 שנה, אחרי שיקים משטר חברתי חדש ברחבי העולם הערבי, וישראל קטנה תעמוד בודדה על הרכס האחרון.

הפסימיות המזויינת אינה נותנת תשובה לבעיה מוכרעת זו של העתיד. היא מובילה בהכרח להתפתרות מכל יוזמה מדינית מרחיקת-ראות. בעליה הם מטבעם פאטאליסטיים: אם ממילא נגזר על המדינה ללחום מלחמת-נצח, סיבוב

אחרי סיבוב, הרי שאין לה כל סיבה לפלוש לתוך המרחב הפוליטי הערבי, לנסות להבין את המגמות החיוביות של התנועה הלאומית הערבית, לתכנן בסבלנות את הגשר שיוכל באחד הימים לגשר מעל לפני התימה.

כך יוצרת תורת ראש-הגשר בעצמה את המצב שהיא מתיימרת להתבסס עליו. היא טוענת שלעולם לא יתכן בסיס להבנה עם חלק כלשהו של העולם הערבי — והיא עצמה יוצרת את מצב-הרוח המיוע מראש מציאת בסיס כזה. היא טוענת כי המיעוט הערבי בישראל היא האופן טבעי גייס חמישי פוטנציאלי — והיא עצמה גורמת לקיום משטר מסויע של מימשל צבאי והשפלה אזרחית. הזורעת בלב המיעוט הערבי את זרעי המרי וההתנגדות.

לרוע המזל, תפיסה זו היא מפתה מאד — דווקא מפני שהיא פשוטה ומחייבת רק לתפקידים שקל להבינם. חסידיו ראש-הגשר יודעים בדיוק מה מיטל עליהם לעשות: להיות מוכנים למלחמה הבאה, להגביר בינתיים את רשת ישובי-הספר.

האנשים הסבורים, לעומת זאת, שכל עתידה של ישראל כרוך ומותנה בהצלחתה להשתלב במרחב, אין בידיהם שום תרופות-פלא כאלה. הדרך לפניהם היא קשה, מסובכת, בלתי-נחת לניסוח פשטני. מלבד דאגתם לדריכות צבאית לשם הגנה עצמית, עליהם לחודר לתוך התהליכים הפנימיים של העולם הערבי, למצא גשר רוחני בין התנועה הלאומית העברית לבין הצדדים החיוביים של התנועה הלאומית הערבית, לכבוש אחיזה מעבר לגבול במאמץ עקשני וסבלני. כל ילד מסוגל להבין את הצרכים העיקריים של המלחמה. לא כל ילד יכול להבין את צרכיה של מערכת מדינית גדולה ומסועפת.

למי שטעם את הפרי המתוק של עץ הנצחון בסיני, אורי חמישה ימים קצרים של קרב, אין פיתוי רב בדרך ארוכה,

בחניתא: עם יגאל אלון ויצחק שדה

בלתי-רומנטית ומייגעת כזאת. ודווקא בזאת הסכנה הגדולה. ★ ★ ★

הקשר הגירדי

אגדה יוונית עתיקה מספרת על מאורע שקרה בעיר גורדיום, בתורכיה הנוכחית. ציא ס ציחה על בני-העיר להמליך עליהם את האיש הראשון שיתקרב בעגלה לבית-המקדש. הראשון שהגיע בצורה זו היה גורדיוס, שהומלך על העיר והקדיש את עגלתו לציאוס.

בעגלה זו היה קשר מסובך מאד שחיבר את הריתמה ליצול. לפי הנבואה, כל מי שיצליח להתיר את הקשר הזה עתיד היה לכבוש את אסיה. כשהגיע אלכסנדר מוקדון למקום, שלף את חרבו וניתק את הקשר במכה אחת. אלכסנדר, אחד מגדולי המצביאים של כל הדורות, כבש את אסיה, הקים קיסרות אדירה ומת בן 33, לפני שהגיע לגילו הנוכחי של משה דיין.

היחסים בין ישראל והעולם הערבי דומים לקשר הגורדי. הם מסובכים מאד. אפשר להתירם רק במיבצע של תכונה יצאלית, שיימשך שנים רבות. אולם תמיד נדמה כי קל יותר לחתכם בחרב. מיבצע-סיני היה נסיון כזה, האחרון בשורה ארוכה של נסיונות דומים ופחות נועזים.

אולם בניגוד לסיפור האגדה, כמעט ואין אפשרות במציאות להתיר קשרים היסטוריים במכה של חרב. מל ומת-סיני. דחא מפני שהסתיימה בנצחון צבאי ובכשלונו פוליטי כה קיצוניים, הדגים זאת בצורה חד-משמעית. תהיה הערכת תוצאותיה כאשר תהיה, דבר אחד ברור: היא לא שינתה במאומה את מעמדה העקרוני של ישראל, כמיבצר מנותק במרחב.

הקשר הגורדי של מלחמת ישראל-ערב לא נוצר ערב מלחמת-סיני, גם לא ערב מלחמת-העצמאות. הוא התרקם באיטיות במשך שני דורות, מאז דרכו המתישבים הציוניים הראשונים על אדמת ארץ-ישראל העית מנית, הסתעף פוליטי כה ארוכות של מלחמה על העבודה העברית בפרדסי פתח תקוה, של קטטות פוליטיות והתנגשות שתי תרבויות דרות. קשר זה לא יורר בשנה אחת. גם לא בשנתיים-שלוש. החרב, הדרושה להגנות העצמית של המתיר, אינה המכשיר היעיל להתרתו. אחרי שנמרה למראית עין לחתוך את הקשר, הוא נמצא שלם ומסובך עוד יותר מאשר היה קודם לכן.